

НАРЪЧНИК

НА СЛУЖИТЕЛЯ
НА ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ОХРАНА”,
ИЗПЪЛНЯВАЩ ЗАДАЧИ ПО ПРИНУДИТЕЛНО ДОВЕЖДАНЕ
НА ЛИЦА ДО ОРГАН НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

2014 г.

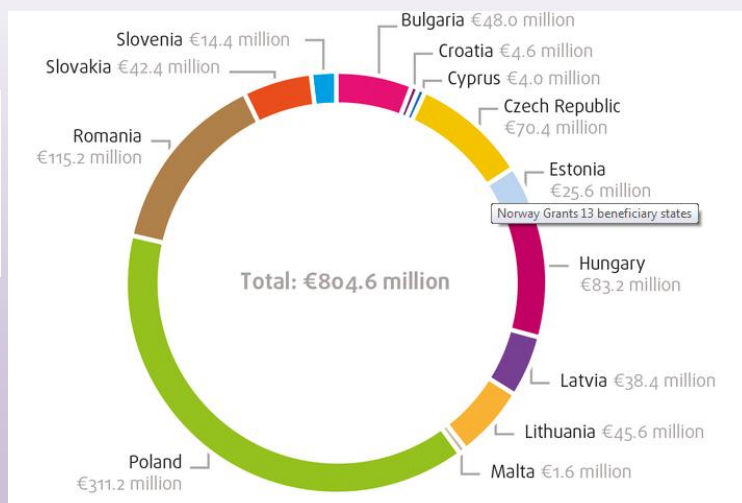
Наръчникът е разработен в рамките на предефиниран проект № 5 „Повишаване капацитета на служителите в ГД „Охрана“ в съответствие с международните стандарти с цел постигане на по-ефективна съдебна система“, с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014 г., Програмна област 31 Повишаване на капацитета и изграждане на сътрудничество в съдебната система.

Цялата отговорност за неговото съдържание се носи от бенефициента - ГД „Охрана“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

За донора

В периода 2009-2014 г. Норвежкия финансов механизъм подкрепя 61 програми в 13 европейски държави. Норвежкия финансов механизъм е достъпен за тринадесетте страни-членки, които се присъединиха към ЕС през 2004, 2007 и 2013 г.

За настоящия период по Норвежкия финансов механизъм са отделени осемстотин и четири милиона евро. Решаващият орган по схемата за безвъзмездна финансова помощ е Министерството на външните работи на Кралство Норвегия. Норвегия също така осигурява 95% от финансирането на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (EEA Grants).

СЪСТАВИТЕЛ: ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ОХРАНА“, МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Веселин Великов, инспектор ППД в ОЗ "Охрана-Шумен"

Димана Драмова, правителствен агент, Дирекция ППРБЕСПЧ, Министерство на правосъдието

Емил Стоилков, началник сектор ОЗ "Охрана-Кюстендил"

Митко Янков, началник отдел ОЗ "Охрана-Стара Загора"

Силвина Собаджиева, правен консултант

За кореспонденция:

Електронна поща: nfm.project@gdo.bg / Интернет страница: <https://www.gdo.bg>

СЪДЪРЖАНИЕ:

☐	Въведение.....	3
☐	Какво представлява мярката „принудително довеждане” на лица?.....	4
☐	Правен статут на лицата с постановена мярка „принудително довеждане”.....	7
☐	Правна рамка, регламентираща принудителното довеждане на лица.....	11
	КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ОСНОВНИТЕ СВОБОДИ	11
	Решения на Европейския съд по правата на човека.....	14
	Други основни международноправни източници.....	15
	Вътрешни източници.....	16
☐	Общи положения при изпълнението на мярката „принудително довеждане”.....	19
☐	Организация на дейностите по принудително довеждане на лица до орган на съдебната власт.....	22
☐	Действия на служителите при получаване на акт на орган на съдебната власт за принудително довеждане.....	22
☐	Разпореждания на служителите на ГД „Охрана” до други лица по повод изпълнението на мярката „принудително довеждане”.....	24
☐	Действия за установяване самоличността на лицето.....	25
☐	Установяване на адрес на лице за принудително водене, което е склонно да съдейства за изпълнението на задачата.....	26
☐	Действия при съмнение за държане от лицето на опасни или забранени предмети.....	27
☐	Действия при отказ на лицето да изпълни разпорежданията на служителите от екипа по принудително довеждане.....	27
☐	Действия при неустановяване на лицето на посочения в акта на органа на съдебната власт адрес.....	30
☐	Осигуряване на правата на принудително воденото лице.....	31
☐	Специални правила при воденето на някои категории лица.....	32
	Принудително довеждане на непълнолетни лица.....	32
	Принудително довеждане на лица с психични заболявания.....	33
	Действия при приемане на лице обявено за общодържавно издирване и задържано в структурите на МВР.....	35
	Принудително водене на лица с влязла в сила присъда, налагаща наказание „Пробация”.....	36

□	Употреба на физическа сила, помощни средства и оръжие.....	36
	Употреба на физическа сила и помощни средства.....	36
	Хипотези.....	36
	Принципи.....	37
	Видове помощни средства и ред за използването им	40
	Употреба на оръжие.....	43
□	Психологически подходи и методи за комуникация при изпълнение на принудително довеждане	44
□	Някои примери от практиката на Европейския съд по правата на човека за нарушаване на човешките права в работата на правоохранителните органи	46
□	Как да „проверим” дали извършването на принудително довеждане на едно лице отговаря на стандартите на ЕКПЧ?.....	51
□	Заключителни думи	55

ПРИЛОЖЕНИЯ

„Правата на всички хора се подронват, когато правата на един човек бъдат застрашени.”¹

Република България е държава членка на Съвета на Европа и страна по Конвенция за правата на човека и основните свободи ² и като такава всички нейни институции трябва да съобразяват изпълнението на своите правомощия с международните норми и стандарти, включително практиката на Европейския съд по правата на човека³. ГД „Охрана” отдава важно значение на професионалното и законосъобразно изпълнение на възложените на Дирекцията задачи, като със създаването на този Наръчник цели да:

- Повиши познаването на стандартите на Конвенцията и да запознае с практиката на Съда по нея относими към изпълнението на принудителната мярка „принудително довеждане” на лица до орган на съдебната власт;
- Подпомагане осъществяването на служебните задачи, свързани с практическото изпълнение на мярка, като разясни действията на служителите при възникването на различни ситуации, в зависимост от поведението на принудително водените лица.

Важно е да се посочи, че Наръчникът не предписва задължително поведение на служителите. Той систематизира нормите по теми, дава насоки, предлага разяснения и тълкувания, но задължителни правила за поведение дават само нормативните актове!

В приложенията към Наръчника са систематизирани всички разпоредби от действащото законодателството на Република България, регламентиращи изпълнението на принудителната мярка „принудително довеждане” на лица до орган на съдебната власт. Те са актуални към датата на издаване на Наръчника и следва да се има предвид тяхното евентуално изменение в бъдеще.

¹ Оригиналната мисъл: “The rights of every man are diminished when the rights of one man are threatened.” — John F. Kennedy

² Наричана в този Наръчник: „Европейската конвенция“, „Конвенцията” или ЕКПЧ

³ Наричан в този Наръчник: „Съда” или „Съда в Страсбург”

„Принудително довеждане“ представлява временно ограничаване **правото на свобода** на едно лице по смисъла на чл.5 от Конвенцията и на чл.30 от Конституцията на Република България. То е едно основно право, което всеки човек има, независимо от своята националност, етнос, религия, пол и други обстоятелства. Никое лице да не може да бъде задържано и възпрепятствано под никаква форма, освен в случаите и по реда, предвидени със закон. Тези, изрично позволени от закона изключения, са предвидени за изпълнението на някои важни и обществено значими интереси.

„Принудително довеждане“ е мярка за процесуална принуда, регламентирана в Наказателно-процесуалния кодекс и в други закони, която цели да обезпечи задължението на едно лице да се яви пред орган на държавна власт. Това задължение е във връзка най-вече със събирането на доказателства в рамките на наказателното производство, основен принцип в което е лицето да бъде изслушано лично от органа. Прибягването до нея е обосновано с необходимостта да се извършват определени процесуални действия, за да не се възпрепятства (забавя) съдебния процес и за да се осигурят достатъчно доказателства, за да се реши делото.

Мярката „принудително довеждане“ е приложима не само в наказателното, но и във производствата пред съд от граждански или административен характер, но безспорно най-голямо значение в практиката тя има в наказателното производство.

При всяко „принудително довеждане“ на лице трябва да се постигне справедлив баланс между необходимостта от гарантиране на незабавно изпълнение на задължението на лицето да се яви за нуждите на делото и правото му на свобода. Това е важно, тъй като именно общественият интерес – в случая интересът на правосъдието „оправдава“ и прави законно изключение ограничаването на основно човешко право, каквото е правото на свобода. Затова конкретните обстоятелства, свързани с изпълнението на всяко принудително довеждане, включително неговата продължителност са относим фактор за постигането на необходимия баланс.

„Принудителното довеждане” се изпълнява от органите на ГД „Охрана”, когато тази мярка е постановена **от** орган на съдебната власт, при наличието на определени **предпоставки**, и се извършва **до** орган на съдебната власт. От тук следва, че най-напред следва да се изясняват няколко основни въпроса:

- *Кой може да разпорежи „принудително довеждане”?*
- *Кой трябва да изпълни „принудителното довеждане”?*
- *Какви предпоставки трябва да са налице, за да бъде мярката постановена и изпълнена?*
- *Какви основни особености има изпълнението?*

„Принудителното довеждане” се изпълнява **от** органите на ГД „Охрана”, когато тази мярка е постановена **от орган на съдебната власт – съд⁴, прокурор, следовател**. В случаите, когато мярката е постановена от друг орган, тя се изпълнява от други органи – например органите на МВР,

когато тя е постановена от разследващ полицаи в рамките на досъдебното производство.

За да се прибегне до изпълнението на мярката е необходимо да са изпълнени **едновременно** следните **предпоставки**:

- Лицето да е било редовно призовано да се яви пред орган на съдебната власт;
- Лицето е било предупреждено за възможните неблагоприятни последици от неявяването му без уважителни причини, в т.ч. глоба и принудително довеждане;
- Лицето не се явило;
- Лицето не е посочило уважителни причини за неявяването си;
- Орган на съдебната власт е постановил лицето да бъде принудително доведено на определено място и в определен ден и час (например в съдебно заседание), за което има писмен акт⁵, който носи подпис и печат на издалия го орган.

⁴ „Съдът” се произнася като съдията-докладчик по дадено дело; председателя на съдебния състав или съдебния състав, гледащ делото (съдебният състав може да бъде еднличен и колективен, състоящ се само от професионални съдии или от съдия/и и съдебни заседатели)

⁵ Органите на съдебна власт се произнасят с различни актове: Прокурорът и следователят се произнасят с „постановление” (извън наказателното

- На лицето е бил предявен акта, с който се постановява принудителното довеждане.

Докато всички посочени предпоставки са важни с оглед законосъобразността на мярката, то последните две се отнасят пряко до органите на ГД „Охрана”. Така например, именно служители на ГД „Охрана” връчват акта, непосредствено преди започване на принудителното довеждане.

Особена хипотеза за случаите, при които лицето се укрива или няма постоянен адрес на местоживееене. В тези случаи, може да бъде постановено принудително довеждане на лицето и без да са изпълнени всички условия – например лицето да е било предварително призовано.

Принудително довеждане се извършва **до** орган на съдебната власт. Това става по определен маршрут със специален автомобил или друг транспорт от служебен наряд, което обикновено се изразява и свежда до ескортираното придвижване на лицето от мястото, където е установено до органа на съдебна власт. При по-големи дистанции е възможно принудителното довеждане да включва и изчакване на лицето в помещения на ГД „Охрана”, като се следват правилата, детайлно очертани в съответните правила.

Лицата, по отношение на които с акт на орган на съдебната власт е постановено принудително довеждане, имат различен правен статут от тези, които се задържат на друго основание, например задържане за 24 часа по Закона за МВР или задържане с прокурорско постановление за 72 часа за разглеждане и евентуално вземане от съда на мярка за неотклонение „задържане под стража“. Мярката „принудително довеждане“ позволява краткотрайно ограничаване на правото на свобода за времето, необходимо за представянето на лицето пред органа на съдебната власт, постановил тази мярка.

Началният момент на това своеобразно „задържане“ е моментът на ограничаване правото на лицето на свобода. Практически това е моментът, непосредствено, следващ връчването на акта на принудително изпълнение и съвпада с „вземането“ на лицето от жилището му, работното му място или всяко друго място, където е установено. От този момент лицето има особен статус. Това е важен елемент както от гледна точка на организацията на дейността на ГД „Охрана“, така и от гледна точка на защита основните права и свободи на принудително водените лица.

В никакъв случай изпълнението на принудителното довеждане не трябва да превишава 24 часа, какъвто е максимумът за ограничаване на това право в общия случай според Конституцията (виж чл.30 ал.3).

Нещо повече, изпълнението на принудителното довеждане не трябва да превишава времето, разумно необходимо за представянето на лицето от мястото, на което е установено до органа на съдебна власт, с оглед на географската отдалеченост на двете места. Тази преценка винаги е конкретна!

Според нашето законодателство принудително довеждане може да се постанови само по отношение на някои, а не за всички участници в наказателното производство:

- спрямо обвиняем или подсъдим, чието явяване е задължително или присъствието му е необходимо, според съда, който е мотивирал съображенията си за това;
- спрямо свидетел, чиито показания са необходими.

Принудително довеждане се извършва и по отношение на лица с влязла в сила присъда, налагаща наказание „Пробация” по разпореждане на прокурор, наблюдаващ изпълнението на наказанието.

Принудително довеждане може да се постанови за нуждите на личното явяване пред съда на лице, поради психично заболяване в различни производства по НКП, ГПК и Закона за здравето.

В гражданското производство може да се постанови принудително довеждане само на свидетел, но това са по-редки хипотези.

В изпълнителното производство, принудително довеждане може да се постанови по отношение на длъжник, за да изпълни задължението си да декларира пред съда своето имущество. Това също са редки в практиката хипотези.

Принудителното довеждане на тези лица се извършва по начин, който да осигури да не се уронва човешкото достойнство, увреждане на здравето или поставяне в неблагоприятни условия. Това изискване следва от обстоятелството, че мярката предвижда единствено ограничаване на правото на свобода, но не и на други права на лицето.

Използването на физическа сила и помощни средства по отношение на принудително воденото лице е допустимо единствено по изключение – в случаите на отказ от страна на лицето да съдейства и съзнателно пречене на служителите да изпълнят задълженията си по служба, оказано след изрично предупреждение, че ще бъдат използвани физическа сила и помощни средства. Използването на физическа сила и помощни средства е допустимо в съответствие с изискванията на правилата за тази дейност и Закона за МВР, които ще бъдат разгледани в следващите раздели на Наръчника.

Използването на физическа сила и помощни средства не трябва да има за цел изтезание, мъчение или жестоко и нечовешко отношение – това във всички случаи би представлявало неправомерен акт и превишаването на правомощия от съответното длъжностно лице.

Освен дисциплинарна отговорност, това е основание за търсене на съответна наказателна отговорност, както и на гражданска отговорност (обезщетение) за причинените вреди.

Следва да се има предвид и обстоятелството, че по време на изпълнението на мярката „принудително довеждане”, воденото лице е под контрола на служителите на ГД „Охрана”. Това обхваща целия период на мярката, включително момента на „вземане” на лицето, периода на придвижването му, като и всяко изчакване на лицето в помещения или места. Важно е разбирането за отговорността, свързана с този контрол, а именно че през цялото време, докато трае изпълнението, отговорност за състоянието на лицето носи ГД „Охрана”.

На практика това означава, че ако от момента на установяване на лицето и започване на принудителното водене до момента на представянето му пред органа на съдебна власт за лицето настъпят някакви неблагоприятни последици, отговорност носи органът по изпълнението. Тази отговорност е по съществото си отговорност на държавата (в лицето на всички нейни органи и длъжностни лица) за нарушение на основни човешки права на гражданите при и по повод осъществяване на техните правомощия. Така например, ако по време на изпълнението на мярката настъпят смърт или телесни увреждания на лицето, дори да няма доказателства, че употребата на сила от страна на държавни служители има пряко отношение към причинените увреждания на лицето, отговорност може да бъде търсена и на основание, че по време на мярката не са взети всички възможни предпазни мерки при избора на средства и методи за изпълнението ѝ, за да се избегнат или поне да се минимизират случаите на увреждания. Същото важи и за случаите на унижително третиране на лицето.

От всичко посочено досега може да се направи изводът, че статутът на лицата с постановена мярка „принудително довеждане” е деликатен и поради тази причина при изпълнението на тази мярка, служителите трябва да подхождат професионално и при стриктно спазване на правилата. Тези правила включват не само приложимите норми от националното законодателство, но и съответните норми от международните договори, по които България е страна. Това следва от конституционно провъзгласеният принцип, че международните договори, които са влезли в сила по установения ред, са не само част от вътрешното право на страната, но имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат (виж чл.5, ал.4 от Конституцията). По-конкретно, доколкото при „принудителното довеждане” се засягат правото на свобода и други права, защитени от Конвенцията (например правото на живот, забраната на изтезания, на зачитане на личния живот, неприкосновеност на жилището и др.), следва да се познават, разбират и спазват нейните стандарти.

Оттук следва изводът, че при изпълнението на своите задължения по принудително довеждане, служителите се изисква поведение, което от една страна трябва да доведе до изпълнение на поставената задача, а от друга страна да не доведе до повече от позволените от закона и необходими в конкретната ситуация ограничения на основни човешки права и свободи на лицето.

Основанията и предпоставките за постановяване на „принудително довеждане“, механизмът и изискванията във връзка с изпълнението на тази мярка са закрепени с актове от различен ранг от международното и вътрешното право. Те ще бъдат разгледани в последователност, съобразно техния ранг като източници на право. Тя не е случайна и е определена от предимството на съответния източник, в случай че нормите на друг акт от по-нисък ранг му противоречат.

КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ОСНОВНИТЕ СВОБОДИ⁶

Конвенцията за правата на човека и основните свободи на Съвета на Европа има пряко отношение към въпросите за начина на извършване на принудителното довеждане на лица до орган на съдебната власт. Нещо повече, дори и вътрешното право да не предвижда подробни правила за защитата на правата на принудително доведеното лице, Конвенцията предписва поведение на лицата, изпълняващи мярката, което да осигури покриването на минималните европейски стандарти за защита на правата на човека и спрямо това лице.

11

На първо място тези стандарти са „европейски“, тъй като са прогласени от Конвенцията на Съвета на Европа и представляват достижение на културата и правната традиция на европейските държави.

Второ, тези стандарти са „минимални“, тъй като са израз на един минимум, под който не следва да се преминава. Осигуряването на по-сериозна защита на правата на човека от предписания стандарт е цел и прави чест на всяка национална правна система.

На следващо място, тези стандарти гарантират права, регламентирани изрично в Конвенция. Основните от тях, които биха могли да имат отношение към принудителното довеждане са:

Правото на живот (Член 2) - Никой не може да бъде умишлено лишен от живот, освен в изпълнение на съдебна присъда за извършено престъпление, за което такова наказание е предвидено в закона.

Забрана на изтезанията (Член 3) - Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отношение или наказание.

⁶ Официален превод на Конвенцията е публикуван на:
http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BUL.pdf

Забрана на робството и на принудителния труд (Член 4) - Никой не може да бъде държан в робство или в принудително подчинение.

Правото на свобода и сигурност (Член 5) - Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и по реда, предвиден от закона.

Правото на справедлив съдебен процес (Член 6) - Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения или основателността на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок, от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона.

Неналагане на наказание без закон (Член 7) – Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което в момента на неговото извършване не е било квалифицирано като престъпление.

Право на зачитане на личния и семейния живот (Член 8) - Всеки има право на неприкосновеност на личния и семейния си живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.

12

Свобода на мисълта, съвестта и религията (Член 9) - Всеки има право на свобода на мисълта, съвестта и религията;

Свобода на изразяването на мнение (Член 10) - Всеки има право на свобода на изразяването на мнения.

Право на ефективни правни средства за защита (Член 13) - Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в Конвенцията, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.

Забрана на дискриминацията (Член 14) - Упражняването на правата и свободите, провъзгласени в Конвенцията, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имущество, рождение или друг някакъв признак.

При изпълнение на принудителното довеждане следва да се следи за всяко едно от посочените права!

Примери за тяхното накърняване във връзка с работата на полицията, ще бъдат разгледани в края на Наръчника. Те се отнасят до полицията, от една страна, тъй като в европейските правни системи няма аналог на ГД „Охрана” и правомощията по принудително довеждане на лица са поверени на полицията. От друга страна, полицията, също като ГД „Охрана”, е орган от системата на правоохранителните органи към изпълнителната власт и доколкото има голямо сходство в правомощията, функциите, възможностите за правомерно ограничаване на основни човешки права, регламентите за използване на сила, оръжие, помощни средства и други, примерите са приложими.

Централно място във връзка с института на принудителното довеждане заема член 5 от Конвенцията, тъй като при изпълнението му значително се засяга именно правото на свобода и сигурност на лицата!

Член 5, § 1 гласи, че всеки има **право на свобода и сигурност**. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в случаите и по реда, предвиден от **закона**. Именно такъв е случаят с принудителното довеждане. Съгласно Конвенцията, той представлява законосъобразно лишаване от свобода с **цел осигуряване на изпълнението на задължение, предписано от закона**. Като пример за такова задължение може да се посочи задължението на свидетеля да се яви пред органа на съдебна власт, когато бъде призван. Съществено е, това задължение да следва от закона – Пр. чл.120, ал. 1от НПК, който гласи: „Свидетелят е длъжен: да се яви пред съответния орган, когато бъде призван; да изложи всичко, което знае по делото, и да отговаря на поставените му въпроси, както и да остане на разположение на органа, който го е призовал, докато това е необходимо.”. Така, неизпълнението на задължението за явяване прави ограничаването на правото на свобода при принудително довеждане, допустимо.

Стандартите, които поставя Конвенцията обаче, не спират до тук. В практиката си по прилагането на член 5, Съдът в Страсбург е тълкувал Конвенцията и е установил различни гаранции, че правата на гражданите няма да бъдат прекомерно ограничавани само на основание съществуването в закон на задължение.

По отношение на изпълнението на мярката, са установени принципите за необходимост и пропорционалност.

Принципът за необходимост означава, че всички, предприети ограничителни мерки следва да са:

- Насочени пряко към изпълнението на целта лицето да бъде представено пред органа на съдебна власт;
- Неизбежни, за да бъде ефективно изпълнена задачата. Т.е. да няма друг начин да се осъществи тя.

Този принцип се допълва от **принципа на пропорционалността**. Според него, всички параметри на изпълнението на принудителната мярка трябва да са „претеглени” и възможно най-щадящи спрямо конкретната ситуация. Критерият е дали точно при дадено принудително довеждане, действията на служителите на ГД „Охрана” не са били прекомерни. В различните случаи при едни и същи действия отговорът ще бъде различен.

Така например, едно принудително довеждане между гр.София и гр. Асеновград, разстоянието между които е около 160 км, без съмнение не е такова, че да оправдае период на задържане на лицето от 29 часа. Такъв е случаят по делото Лолова – Караджова срещу България пред ЕСПЧ, по който България е осъдена.

14

В този случай, дали има прекомерност може да се прецени с отговора на въпроса: Като се отчетат дистанцията и всички други обстоятелства каква е нормалната продължителност на периода от установяване на лицето до представянето му?

Пример може да се даде и с държането на лицето на места или в помещение, поради етапно транспортиране или изчакване по друга причина. Съобразно горните принципи, може да се направи изводът, че във всички случаи, държане на лицето на места или в помещение трябва да се прави, само ако лицето не може да се транспортира директно, а неговата продължителност да бъде сведена до възможния минимум. Не без значение са видът и условията в местата за изчакване.

Решения на Европейския съд по правата на човека

За разлика от всички други правни системи и международноправни източници в областта на правата на човека, единствено Европейската конвенция предоставя възможност на индивида да подаде жалба срещу държавата, под чиято юрисдикция се намира. Тази възможност⁷, заедно с еволюиращия подход на Съда, съобразяващ съвременните тенденции в правото и обществения живот, са основните предпоставки и

⁷ Виж чл. 34 на Конвенцията

гаранции за ефективност на тази система за защита на правата на човека.

Освен индивидуалното значение на решението на Европейския съд за конкретния жалбоподател, решенията имат и общозначимо приложение. Това е така, защото при разглеждане на конкретните оплаквания по делото Съдът често установява, че нарушенията на правата на човека са дължат на неправилни законодателни подходи или практика по прилагането на нормите. Тогава Съдът препоръчва на държавите отстраняване на причините за нарушението с цел избягване на сходни случаи и нови осъдителни решение срещу държавата. За правилното изпълнение на решенията на ЕСПЧ следи Комитетът на министрите на Съвета на Европа (член 46 от Конвенцията). Този механизъм е основен елемент от системата на Съвета на Европа за защита на правата на човека и основните свободи, тъй като съобразяването на решенията на Съда са в основата на членството в тази международна организация. Комитетът на министрите има право да предприема мерки срещу държавата в случай на неизпълнение, като най-крайна мярка може да приеме изключване на държавата от Съвета на Европа.

Важно е да се посочи, че ако причините за осъдителните решения на Съда в Страсбург срещу държавите членки, по отношение на принудителното довеждане, се групират в няколко основни категории, то една от тях се отнася до прекомерна продължителност на задържането на лицето. Често, освен това, жалбоподателите претендират не само нарушение на член 5, но и на член 3 поради това, че са били подложени на унизително отношение.

Към момента срещу България има едно решение, пряко отнасящо се до института на принудителното довеждане – цитираното по-горе *Дело Лолова – Караджова срещу България*⁸.

Други основни международноправни източници

България е страна по редица международни договори, които имат отношение към правото на свобода и сигурност и личната неприкосновеност. Без да сме изчерпателни, ще посочим само най-важните от тях:

- ✓ *Всеобщата декларация за правата на човека;*
- ✓ *Международен пакт за граждански и политически права;*
- ✓ *Международния пакт за икономическите, социалните и културните права;*
- ✓ *Конвенцията⁹ на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание;*

⁸ Жалба № 17835/07, решение от 27 март 2012 г., окончателно 27 юни 2012 г.

- ✓ *Хартата на основните права на Европейския съюз, приета 2000 г.*

Вътрешни източници

Виж Приложенията към Наръчника

1. Конституция на Република България

В своята глава II Основни права и задължения на гражданите, Конституцията урежда правото на живот и лична неприкосновеност, забраната човек да бъде подлаган на мъчение, на жестоко, безчовечно или унижаващо отношение, правото на свобода и сигурност, право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателство върху неговата чест, достойнство и добро име, неприкосновеността на жилището и др. Конституцията въздига тези права в най-висша ценност и предвижда те да не могат да бъдат ограничавани без съгласието или въпреки изричното несъгласие на техния титуляр. Изключения се допускат само когато закон изрично допуска такава възможност в много конкретни хипотези и при наличието на адекватни гаранции – най-често ефективен съдебен контрол.

Конституцията е върховен закон и другите закони не могат да ѝ противоречат. Нейните разпоредби имат непосредствено действие, т.е. могат да се прилагат и лицата да се позовават на тях пряко.

2. Закон за съдебната власт

Законът за съдебната власт (ЗСВ) е устройствен закон, който регламентира най-общо правното положение на ГД „Охрана” и посочва основните ѝ правомощия като правоприлагащ орган в системата на изпълнителната власт, натоварен с функциите по обезпечаването на охраната на съдебната власт и ефективното осъществяване на правораздаването.

Основно направление на дейност на ГД „Охрана” е принудителното довеждане на лица до орган на съдебната власт.

3. Наказателно-процесуален кодекс

Наказателно-процесуалният кодекс /НПК/ определя реда, по който се извършва наказателното производство, за да се осигури разкриване на престъпленията, разобличаване на виновните и правилно прилагане на закона. Това е основният законов акт, регламентиращ

⁹ Конвенцията е приета от Общото събрание на ООН на 10.12.1984 г.), ратифицирана с Указ № 3384 на Държавния съвет от 9.10.1986 г. - ДВ, бр. 80 от 1986 г. и влязла в сила на 26 юни 1987 г. Обн., ДВ, бр. 42 от 3 юни 1988 г., изм., бр. 19 от 1995 г.)

принудителното довеждане на лица. В НПК се съдържа подробна регламентация на режима на принудителното довеждане на лица (обвиняеми, подсъдими, свидетели). Тази норма дава основната структура на института, въвежда предварителните изисквания, за да бъде постановена тази мярка, определя компетентните органи по постановяването и изпълнението и дава някои основни правила във връзка с изпълнението. НПК, освен това, урежда някои специфични производства с участие на лица с психически разстройства, във връзка с които съдът може да разпорежи принудителното довеждане. Поради непосредственото начало, възприето в нашето право, тези лица трябва да бъдат разпитани лично от съда.

4. Граждански процесуален кодекс

Гражданският процесуален кодекс /ГПК/ урежда производството по граждански дела. Той регламентира института на принудителното довеждане в гражданското производство. Този институт е приложен при неизпълнение на задължение за свидетелстване (чл. 85), както и по отношение на длъжника в изпълнителното производство (чл. 448). И тук важат предпоставките, относно постановяването на мярката в наказателното производство – наличие на неизпълнение на задължение, отсъствие на уважителни причини за това и др. Регламентиран е и институтът на принудително довеждане на лице, чието запрещение се иска (чл. 337).

17

5. Закон за министерство на вътрешните работи

Законът за министерство на вътрешните работи /ЗМВР/ има пряко отношение към разглежданата тема поради изричната препратка от ЗСВ към конкретни негови разпоредби. Тази препратка дава на служителите на ГД „Охрана“, при осъществяване на функциите им, включително изпълнението на принудително довеждане, точно определени полицейски правомощия.

6. Закон за здравето

Законът за здравето урежда специфично производство по задължително настаняване и лечение на лица с психични разстройства. Доколкото, относно неуредените процедурни въпроси, се прилага НПК, то е възможно с оглед придобиването на пряко впечатление от лицето, да бъде постановено довеждане. То се изпълнява от ГД „Охрана“. Влязлото в сила решение за задължително настаняване и лечение обаче, както и определението на съда за назначаване на съдебно-психиатрична експертиза, се привеждат в изпълнение от

съответните лечебни заведения при необходимост със съдействието на органите на МВР.

Подзаконови нормативни актове

Подзаконовите нормативни актове са актове от по-нисък ранг, които се приемат от органите на изпълнителната власт в изпълнение на законите.

Основният акт, регламентиращ изпълнението на „принудителното довеждане” са **Правилата за призоваване, принудително довеждане и задържане на лица с влязла в сила присъда** от 2012 г. на министъра на правосъдието (наричани по-долу в този Наръчник: „Правилата”)

Приложими норми се откриват още в:

- ✓ *Правила за употребата на помощни средства от служителите на ГД „Охрана” при МП*

Тези Правила ще бъдат разгледани и коментирани детайлно в Наръчника.

- ✓ *Наредба №3 за вида на информацията и реда за предоставянето ѝ от МВР на МП за нуждите на ГД „Охрана” при изпълнение на функциите ѝ*
- ✓ *Споразумение за взаимодействие между структурите на МВР и ГД „Охрана” при МП*

Всички тези нормативни актове изграждат единна и непротиворечива концепция за принудителното довеждане, спазването и съблюдаването на която да осигури съответствието на всяко конкретно действие по принудително довеждане, както и на цялостната процедура, със стандартите на Европейската конвенция.

Основните положения, както и законовите основания за изпълнение на задачите по принудително довеждане на лица до орган на съдебната власт са систематизирани в чл.1 – чл.4 и чл.12 - чл.17 от Правилата.

В чл.2 е посочено, че основните сили осъществяващи принудителното довеждане на лица са служителите на ГД „Охрана“ със съответните правомощия. Това от своя страна означава, че не всеки служител може да изпълнява тези задачи, а само тези определени със заповед на началника на ОД „Охрана“ или ОЗ „Охрана“, което изискване е посочено в чл. 6 от Правилата.

В чл. 3, ал.1 са посочени членовете от различни закони, които са основание за постановяване на тази мярка, както и се очертават общо компетентните органи (възложители), които възлагат на служителите от ГД „Охрана“ да я изпълнят – органите на съдебна власт.

Когато лицето, което ще се води, има видими следи от насилие и оплаквания или когато лицето заяви, че не може да пътува поради здравословни причини, задължително се извършва медицински преглед. Чл.3, ал.2 и ал.3 посочват, че ако здравословното състояние на лицето не позволява да се придвижва самостоятелно и се изискват специални медицински познания и грижи, както и използването на специален медицински транспорт с придружаващи го медицински лица, се уведомява възложителя. Органът на съдебна власт, след като се запознае с обстоятелствата и прецени важността на разпита на лицето за делото, дава съответни указания, включително може да даде разпореждания за оказване на съдействие на лечебно заведение или да проведе заседание, извън съда.

При етапно придвижване на лицата, когато не се налага медицински преглед, същите декларират собственоръчно, че не желаят такъв с попълване на декларация /виж приложенията към Наръчника/. При невъзможност лицето да напише декларацията собственоръчно, какъвто е случаят с неграмотните лица, тя се попълва от служител и се подписва от двама свидетели. При настъпили случаи на внезапно влошаване на здравословното състояние на принудително водените лица, се предприемат незабавни мерки за осигуряване на спешна медицинска помощ и оказване на първа медицинска помощ.

В съответствие с ЕКПЧ, в чл. 4, ал.1 е посочено, че лицата, за които има издаден акт на орган на съдебната власт за принудително довеждане, не могат да бъдат подлагани на изтезания, на жестоко или нечовешко отношение, а в следващите ал.2 и ал.3 са посочени конкретни хипотези, които представляват такова нарушение на основни човешки права. Следва да се има предвид, че в някои от тези хипотези, преценката дали условията са неблагоприятни, е поставена въз основа на обективни критерии – например лишаване от достатъчна жилищна площ, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване. В други хипотези обаче, преценката би била конкретна (с оглед на лицето), тъй като различните лица биха могли да бъдат уязвими по различен начин и еднакво по своята същност въздействие върху тях да поражда чувство на страх, незащитеност или малоценност по отношение на някои лица, докато по отношение на други – не. Със същата логика, законът например приема, че определена категория лица биха били по-уязвими (напр. непълнолетните) и предвижда изрично по-специални правила по отношение на тяхното водене.

Важно е да се посочи, че нарушение може да се извърши не само с активни действия, но и с бездействия. Такъв ще е например случаят, в който не се вземат необходимите мерки за оказване на необходима медицинска помощ на лицето, когато състоянието му налага това за опазване на неговото здраве.

Нарушение извършва не само прекият деец, но и всяко друго лице, което подбужда или допуска с мълчаливо съгласие увреждащите действия или бездействия.

Принудителното довеждане на лица може да се извършва само през деня, освен в случаите когато не търпи отлагане (чл. 12). Тази разпоредба, възприета буквално от чл.71 на НПК, би могла да създаде неправилно впечатление, че в случаите, когато лицето е необходимо в много ранен час (например за пътуване до друго населено място, в което лицето трябва да бъде представено за сутрешно съдебно заседание), е предпочтително да бъде взето през деня на предишния ден и държано през нощта в служебни помещения за изчакване. Вземането на лицето от предишния ден е допустимо, ако това е била единствената възможност ефективно да се изпълни възложението лицето да бъде представено пред органа на съдебна власт, но във всички случаи трябва да се предпочита изпълнението на довеждането да стане по възможно най-щадящия начин.

Съпровождането на лицата до орган на съдебната власт се извършва във възможно най - кратки срокове /и не повече от 24 часа/, като в това

се включва времето от задържането на лицето до представянето му пред органа на съдебната власт, издал акта.

С оглед ефективното изпълнение на принудителното довеждане могат да се използват различни тактически прийоми за установяване на лицето, като е предвидена и възможност, по преценка на прекия ръководител, екипът да изпълни задачата в цивилно облекло.

Довеждането се извършва със специализирани автомобили, като принудително водените лица не трябва да бъдат смесвани с лишени от свобода. Тук следва да се посочи, че ГД „Охрана” изпълнява мерки по довеждане и по отношение на други категории лица (посочените в чл.13 и чл.14) и трябва да бъде направено едно важно разграничение. Въпреки че уредбата на основанието за транспортиране на лишени от свобода (т.е. лица с наложено с влязла в сила присъда наказание „лишаване от свобода”) е при уредбата на „принудителното довеждане”, не се касае за „принудително довеждане”. При транспортирането на лишени от свобода се прилагат правилата за конвойна дейност!

Друга специфика е принудителното водене на служители на МВР. В тези случаи се търси съдействие от съответното структурно звено на МВР.

Организация на дейностите по принудително довеждане на лица до орган на съдебната власт

Нормативната регламентация - чл. 5 и чл.6 от Правилата

Организацията за изпълнение на дейностите по принудително довеждане, както и отговорностите на различните длъжностни лица с правомощия да изпълняват тези задължения са посочени в чл.5 и чл.6 от Правилата.

Цялостната дейност по организацията, планирането, изпълнението и контрола на задачите по принудителното довеждане на лица се ръководи от Главния директор на ГД „Охрана”, който се подпомага от Заместник главния директор. Основните задължения по организацията, планирането, взаимодействието, анализа, разработването на нормативни актове, изготвянето на справки, становища, доклади и контрола на изпълнението на задачите се осъществява от съответните отдели и сектори към ЦУ на ГД „Охрана”.

Организацията, планирането, взаимодействието, изпълнението и контрола на дейностите по принудително довеждане на лица в териториалните звена и между тях, се осъществява от сектор” ППД” в ОД „Охрана” гр. София, сектор „ППДК” в ОД „Охрана”, началниците на сектори и инспекторите по ППД в ОЗ „Охрана”. Определените сили за изпълнение на задачи по принудително довеждане в териториалните звена „Охрана”, се ръководят пряко от началниците на сектори и инспекторите по ППД.

Сътрудниците по охраната извършват дейностите по принудително довеждане на лица, съгласно ежедневното планиране на база разчет и поставени задачи.

Действия на служителите при получаване на акт на орган на съдебната власт за принудително довеждане

Нормативната регламентация - чл. 18 от Правилата

Действията на служителите по проучване на лицата за принудително довеждане и получаване на възможно най - много информация за личностния им профил и поведение е от съществено значение за правилната организация на фактическото изпълнение на задачата.

Получената информация е една добра основа за предприемане на допълнителни мерки, свързани със сигурността на служителите, определяне на подходящи тактически действия от тяхна страна, както и при нужда търсене съдействие от органите на МВР.

Водещата роля при извършването на тези предварителни действия е на началник сектор ППД или инспектора по ППД в териториалните звена или на упълномощени от началника на ОДО или ОЗО служители, които ги заместват, тъй като начинът, по който ще бъде изпълнена задачата, както и прийомите които ще бъдат използвани се определят от тях.

Последователността на действията при получаване на акта за принудително довеждане на лице до орган на съдебната власт са посочени в чл.18 от правилата и включват:

- Полученият акт /преписка/ се завежда във входящия дневник на ОДО или ОЗО.
- След поставена резолюция от началника, началник сектор ППД или инспектор ППД или заместващия го служител, актът се вписва в информационния масив на звеното.
- Началник сектор ППД или инспектора ППД извършва проверка в информационния масив на звеното дали с това лице е работено преди това по повод връчване на призовки, принудително довеждане или задържане под стража.
- При необходимост се извършва проверка за пребиваване на лицето в следствени арести, местата за лишаване от свобода или отрезвители.
- Когато липсва информация за лицето или наличната е недостатъчна, се извършва проверка в информационните фондове на МВР на основание Наредба № 3 и се провеждат разговори с кмета /кметския наместник, РИ, Мл. РИ и ОР от РУП на МВР, обслужващ територията по местоживееене.
- При наличие на достатъчно данни да се смята, че лицето би осуетило изпълнението на мярката, началник сектор ППД, началник сектор ППДК или инспектора по ППД, организира предварително посещение на адреса. На място и при възможност се провеждат разговори със съседни домоуправители или роднини на лицето за придобиване на повече информация, спомагаща за изпълнението.
- Когато вероятността за агресивно поведение от страна на лицето е голяма, се предприемат действия за изпълнение на задачата съвместно със служителите на териториалното поделение на МВР. За тази цел се изпраща искане за съдействие до началника на РУП на МВР.
- За изпълнение на задачата началник сектор ППД или инспекторът по ППД определя екип, на които се прави подробен инструктаж.

- Преди започване на изпълнението на задачата, старшият на екипа уведомява ОДЧ на РУП, обслужващо територията, където се намира адреса на лицето. Уведомяването на полицията е важно, в случай, че в същото време се извършват и други действия по отношение на лицето, в същия район и т.н.

Тактически действия на служителите при фактическото изпълнение на принудителното довеждане на лице до орган на съдебната власт

Нормативна регламентация:

- Чл.80 ; чл.81; чл.85; чл.86 и чл.87, ал.1, ал. 2 и ал.5 от ЗМВР
- Чл. 19 до чл. 28 от Правилата

При фактическото изпълнение на принудителното довеждане на лица от служителите на ГД „Охрана” трябва да се преследват три основни цели: своевременно изпълнение на акта на органа на съдебната власт, не нарушаване на основните права и свободи на лицето чието принудително довеждане е постановено и не на последно място запазване на живота и здравето на служителите от екипа. За да бъдат постигнати тези цели, на базата на придобитата от предварителното проучване информация, служителите от екипа предприемат действия, които да доведат до най- малко изненади или непредвидени ситуации.

24

Изричното регламентиране на тактиката е продиктувано от съображението, че неправилните тактически действия от страна на служители биха могли да застрашат тяхната безопасност, както и живота и здравето на случайни лица.

Разпореждания на служителите на ГД „Охрана” до други лица по повод изпълнението на мярката „принудително довеждане”

При осъществяване на своите правомощия, служителите на ГД „Охрана” се ползват с определени правомощия по ЗМВР. Съществена и необходима за реализиране на задачите, с които са натоварени, в т.ч. принудителното водене на лица, е възможността да издават разпореждания до други държавни органи, лица и организации. Тези разпореждания могат да бъдат давани в писмена и в устна форма. Когато се издават в писмена форма, те следва да имат предписаните в чл.64 ал.5 реквизити и могат да бъдат обжалвани като административен акт. Независимо от формата, в която са дадени или издадени, разпорежданията са задължителни за изпълнение от страна на лицата, до които са адресирани.

Служителите на ГД „Охрана” могат да извършват проверка за установяване на самоличността на лицето, чието принудително водене са изисква. Основният способ за това е посредством представяне на документ. Кой са документите за удостоверяване на самоличността на гражданите на Р България посочва Законът за българските лични документи (лична карта, паспорт, дипломатически паспорт, служебен паспорт, моряшки паспорт, военна карта за самоличност, свидетелство за управление на моторно превозно средство и други заместващи ги документи). Допустимо е установяването на самоличността да се извърши и чрез сведения на граждани с установена самоличност, които познават лицето.

Работата на служителите с лица, неизпълни задължението си за явяване пред органа на съдебна власт изисква да подхождат към проверката с повишено внимание и с подходяща комбинация от тактически действия. Пример за такава добра комбинация е следния:

- служителят извършва необходимата предварителна подготовка, като се е запознал с личната информация за лицето, включително как изглежда то (когато такава информация е налична от информационния масив на МВР);
- при подхождане заема спрямо лицето позиция в профил (ляв или десен гард), на разстояние крачка-две от проверяваното лице така, че едновременно с проверката на документа да се следи за поведението на лицето и да бъде осъществяван контрол над действията му;
- наблюдава през цялото време поведението на лицето. Това се отнася както при подаването на документа за самоличност, така и при прегледа на данните в него;
- при прегледа на документа проверява основните елементи на документа за самоличност, като снимка и ЕГН, дали документа видимо не изглежда неистински – печат и др. защитни реквизити;
- задава контролни въпроси, отнасящи се до самоличността на лицето - име, дата на раждане, постоянен адрес и др.;
- има готовност за действия в случай на противоречиви данни или противодействие от страна на лицето.

Независимо от средата и останалите обстоятелства, служителят се отнася с дължимото уважение и търпение към лицето.

Важно пояснение е, че след установяване на самоличността на лицето, служителите не могат да задържат документа за самоличност за времето за извършване на принудителното довеждане. Следва обаче на лицето да се укаже да вземе документа си, тъй като той ще е необходим на органа на съдебна власт.

Нормативна регламентация - чл. 19 от Правилата

Този случай е най - благоприятната и желана хипотеза - лицето е склонно да съдейства, не оказва съпротива при изпълнението на принудителното довеждане и не застрашава техния живот и здраве. Такова поведение на лицето не дава основание за използване на сила, помощни средства, както и каквито и да било форми на поставяне в неблагоприятно положение отвъд абсолютно необходимото за изпълнение на задачата лицето да бъде представено пред определения орган на определено място в определено време.

Действията на служителите в тази хипотеза са посочени в чл.19 от Правилата и са в следната последователност:

- При пристигане на адреса старшият на екипа се легитимира чрез показване на служебна карта;
- Установя се самоличността на лицето, което ще се води принудително;
- На лицето се предявява акта на органа на съдебната власт за принудителното му водене, като на лицето се разясняват фактите, които не са му станали ясни след прочитането на акта (актът се прочита на лицето, но може и да му бъде даден да прочете и само)
- Старшият на екипа разяснява на лицето начина, по който ще се извърши принудителното водене, неговите права и отговорности, като при придвижване на лицето за по-дълъг период от време в друго ОДО или ОЗО, на лицето се дава възможност да вземе със себе си пари и храна;
- В жилището на лицето не се влиза. В случай, че влезете със съгласието на лицето, то добре е това да става, само ако е имало незаинтересовани „свидетели” , възприели това съгласие (например съсед на лицето), който може да потвърди, че действително и недвусмислено е било дадено такова.
- На лицето се нарежда да извади всички вещи и предмети, които се намират в него. Не се позволява носенето на оръжие, остри и режещи предмети, аерозолни флакони и други средства, с които лицето може да нарани себе си, служителите или околните лица;
- Транспортирането на лицето за принудително довеждане се извършва със специалните автомобили на ГД „Охрана” , като при качване се настанява на задната седалка диагонално зад водача, а до него зад водача сядат единият от служителите от екипа;
- Лицето се охранява непрекъснато;

- Изпълнението на задачата лицето да бъде представено пред органа на съдебна власт на датата и часа посочен в акта се отразява с подпис и печат на органа на възложителя върху акта;
- След изпълнение на принудителното довеждане преписката се архивира към дело.

Действия при съмнение за държане от лицето на опасни или забранени предмети

При съмнение за укрита опасни или забранени предмети, на лицето се извършва личен обиск. Обиск се прави само от служител от същия пол.

Личният обиск се извършва по начин, който да не уронва честта и достойнството на лицето. При извършването на обиска служителът трябва да вземе необходимите мерки, гарантиращи личната му безопасност. Мерките се изразяват в готовността на проверяващия служител във всеки момент да въздейства върху обискираното лице с предупреждение, физическа сила, помощно средство или оръжие.

27

При установяване на забранени вещи в момента на „вземане” на лицето от дома му, то се приканва да ги остави в дома си или да ги предаде на роднини. Лицето се уведомява, че в противен случай тези вещи ще бъдат иззети с протокол /виж приложенията към Наръчника/ и ще му бъдат върнати срещу разписка след приключване на принудителното довеждане и указания от възложителя, че нуждата от лицето вече е отпаднала. За предпочитане е иззетите вещи да се описват по видими признаци и серийни номера, когато имат такива и други белези, които ги индивидуализират еднозначно.

Действия при отказ на лицето да изпълни разпорежданията на служителите от екипа по принудително довеждане

Когато лицето отказва да съдейства за изпълнението на мярката, проявява признаци на агресия и съпротива, служителите трябва да предприемат действия които да са съобразени както с нормативните разпоредби, така и с някои основни психологически прийоми за въздействие, като се ориентират бързо и правилно в личностните особености на лицето и да съобразят своите служебни действия с тях.

Поведението на служителите, както и начинът на водене на разговор с лицето, трябва да бъде насочен към решаване на въпроса по най-благоприятния и за двете страни начин, без да се налага употребата на физическа сила и помощни средства.

При контакт с лицето, служителите използват поведение, което да изясни на лицето по недвусмислен начин, че при отказ от негова страна да съдейства и при неизпълнение на техните законови разпореждания, могат да бъдат използвани физическа сила и помощни средства. Разговорът трябва да се води с подходяща интонация на тона, като се използват максимално разбираеми за лицето думи и изрази.

Когато, въпреки положените усилия за убеждаване на лицето да съдейства и да не пречи на изпълнението на задачата, резултатът е отрицателен, служителите имат право да използват физическа сила и помощни средства, но сведени в рамките само на абсолютно необходимите за овладяване на конкретната ситуация предели. Правното основание за тези действия са чл. 85 и чл.86 от ЗМВР във вр. с чл. 393, ал.1 от ЗСВ. Използването на физическа сила и помощни средства става само след предупреждение, съобразено с конкретната обстановка и преценка на поведението и личността на лицето. Техният интензитет се намалява или те се преустановяват незабавно, когато необходимостта за това отпадне. Ако указаното въздействие е довело или може да се предполага, че е довело до увреждания, на лицето се оказва първа помощ и се извършва медицински преглед.

28

След като лицето бъде неутрализирано, преди транспортирането му до органа на съдебната власт, старшият на екипа /при възможност/ уведомява негови близки, роднини, домоуправителя или съседни да заключат вратата на жилището, за да не се стигне до кражба на имущество от него.

При такава извънредна ситуация старшият на екипа уведомява ОДЧ на звеното и прекия си ръководител, като посочва причините за използването на физическата сила и помощните средства, както и дали лицето или служителите са пострадали.

След изпълнение на задачата се изготвя подробен доклад. Важно е да се отбележи, че това е задължение на всеки служител, участвал в ситуацията.

(виж раздела от Наръчника, посветен на използването на оръжие, физическа сила и помощни средства)

Действия при отказ на лицето да изпълни разпореждането на служителите да излезе от своето жилище

Жилището се ползва с особена лична неприкосновеност. Това е конституционно установен принцип, според който без съгласието на обитателя му никой не може да влиза или да остава в него освен в случаите, изрично посочени в закона или с изрично разрешение на орган на съдебната власт. Първата група изключения се отнасят до изрично посочени в закон хипотези, каквито са например случаите на предотвратяване на непосредствено предстоящо или започнало престъпление, за залавяне на извършителя му, както и в случаите на крайна необходимост (виж чл.33 ал.2 и чл.83 ЗМВР). Изрично посочено в закон допустимо изключение, касаещо изпълнението на принудителното довеждане, няма. Втората група изключения са случаите, в които орган на съдебната власт се е произнесъл изрично по конкретния случай и е дал разрешение или одобрение за влизането.

Предвид гореизложеното, може да се заключи, че при постановяване на мярка „принудително довеждане“ и при положение, че произнасянето на органа на съдебна власт не е съпроводено с изрично разрешение за влизане в жилището на лицето, влизане в жилището на лицето от страна на служителите на ГД „Охрана“ без съгласие на лицето не е правомерно.

29

При тази ситуация служителите прилагат метод за убеждение, така че лицето доброволно да съдейства и да не възпрепятства изпълнението на принудителното довеждане. Търси се съдействие от близки, роднини и други лица, които биха могли да действат като „посредници“ в убеждаването, доколкото лицето ги познава, ползват се с доверието му и могат да повлияят на решението му.

В случай обаче, че крайният резултат е отрицателен, служителите прекратяват изпълнението и докладват на органа на съдебната власт причините, които са възпрепятствали изпълнението на задачата.

Изпълнението на задачата се прекратява и когато лицето, поради състояние на психическо разстройство или силен афект се повлиява силно негативно от присъствието на служителите и има основание да се предполага, че би се самонаранило, включително извършило самоубийство.

Нормативна регламентация - чл. 20 и чл.21 от Правилата

При неустановяване на лицето на посочения в акта на органа на съдебната власт адрес, първо се прави опит да се съберат други данни за лицето, за да се изпълни задачата то да бъде представено на органа на съдебна власт. Това се извлича на първо място от редакцията на чл.20, ал.1, т.1, според която, на възложителя се докладват извършените действия при изпълнението на поставената задача и причините, поради които не е изпълнена, след като и събирането на други данни не е дало успех и не е установено къде се намира лицето. На следващо място, това се извлича от самото разпореждане на възложителя по същество (а именно, да му се представи лицето). От кой адрес се взема лицето не е въпрос от съдържанието на разпореждането¹⁰. Вземането на лицето от друг адрес не само не може да се санкционира, а е напълно допустимо и в много случаи наложително, за да се изпълни поставената задача.

30

Предвид гореизложеното, следователно, може да се заключи, че ако, след като бъде потърсено на адреса в дома си, се установи, че лицето е тръгнало за работа и са налични данни къде е местоработата му, то служителите следва да направят опит да установят лицето там.

При установяване на нов адрес, извън района обслужван от звеното и наличие на достатъчно време за изпълнение на принудителното водене, преписката се изпраща с писмо на съответното ОДО или ОЗО, обслужващо територията на новия адрес /виж приложенията към

¹⁰ Актът на органа на съдебна власт съдържа стандартно разпореждане като например следното, съдържащо се в извлечение на протокол от съдебно заседание (протоколно съдебно определение): „На основание чл.71 ал.1 от НПК, СЪДЪТ ПОСТАНОВЯВА принудително довеждане за следващото съдебно заседание на лицето .. Иван Петров Иванов, ЕГН: От с.Шейново, общ.Казанлък, ул.”№.. , като копие от определението да се изпрати на ОЗ „Охрана – Стара Загора” за сведение и изпълнение.., Посочването на адрес е част от личните данните за гражданска регистрация на лицето, съгласно Закона за гражданската регистрация, индивидуализира лицето и определя на кое ОЗ „Охрана” да се изпрати акта. **То не представлява разпореждане в смисъл, че лицето непременно трябва да бъде взето от посочения адрес и никой друг.** В този смисъл са правомощията на ГД „Охрана” да отправя искания за предоставяне на информация от МВР, вкл. до информационните фондове на автоматизираната информационна система (АИС) "Български документи за самоличност" (БДС); да събира данни по други начини с цел да установи лицето; да препраща акта на друго ОЗ „Охрана” за изпълнение. Именно защото от кой адрес ще бъде взето лицето не е част от разпореждането на съда, в случай че полученото акта ОЗ „Охрана” го препраща на друго ОЗ „Охрана” за изпълнение, на съдът се праща само писмо. То има уведомителен характер и не се изисква ново разпореждане, което изрично да посочва друг адрес.

Наръчника/, а възложителят се уведомява за предприетите допълнителни действия с писмо.

При липса на други данни, въпреки усилията да се съберат, преписката се връща на възложителя с докладна записка и съответни обяснения за невъзможността за изпълнение, както беше посочено по горе.

В случаите, когато, в акта на органа на съдебната власт е посочено, че при неоткриване на лицето, то трябва да бъде обявено за общодържавно издирване, в писмото се посочва, че ГД „Охрана” няма правомощия по извършване на оперативни и издирвателни мероприятия за установяване на лица на територията на Република България, а това е правомощие на МВР.

Осигуряване на правата на принудително воденото лице

Безспорно е, че на принудително воденото лице не могат да бъдат ограничавани други права, освен необходимите за изпълнение на мярката и в частност правото на свобода.

31

Осигуряване правото на хранене на принудително воденото лице

Няма регламент, който дава изрично разрешение на този въпрос. Доколкото към момента този аспект не е регулиран и създава празнота, която несъмнено поставя принудително воденото лице в неблагоприятно положение, особено при по-продължително изпълнение на мярката, то не се поставя под съмнение, че лицето може да получава храна.

Несъздаването на разумна възможност лицето да получи храна е равнозначно на неполагане на достатъчна грижа и бездействие срещу условията за увреждане здравето на лицето. Би следвало да важат основните норми и стандарти, приложими за задържаните лица – лицето да може да получи храна, предоставена от негови близки, съобразно личните си предпочитания, необходима диета по медицински предписания или свързани със спазването на определени религиозни норми и т.н.

Поради динамичният характер на мярката, свързана с физическото придвижване на лицето, може да се приеме за нормално и допустимо най-малко на лицето да бъде закупена храна по негов избор и с негови

лични средства. Това може да се осъществи, съобразно възможностите и без да се допуска съществено отклонение или забавяне на воденето.

Осигуряване правото на ползване на тоалетна и други хигиенни нужди

Принудително воденото лице не може да бъде лишено или да му бъдат ограничени възможностите за ползване на тоалетна и хигиенни нужди. Въпреки това важно е да отбележим, че времето, честотата и целесъобразността на тези действия се определят и контролират от служителите, извършващи воденето.

Специални правила при воденето на някои категории лица

Доколкото практиката е показала, че някои категории лица по-често имат нужда от особено и внимателно третиране, законодателят е предвидил за тях специални правила. Касае се за лица, които поради някакво свое състояние са по-уязвими и еднаквото им третиране би ги поставило в неравностойно положение. Такива състояния биха могли да бъдат възраст, бременност, физическо увреждане, здравословно състояние, включително на психическото здраве и др. Тези категории лица се наричат в редица актове „уязвими групи” и се ползват с допълнителна защита от държавата. Тя се изразява в предвиждането на допълнителни права и гаранции (завишени изисквания по отношение на тяхното третиране от страна на държавните органи и длъжностни лица и особен ред (специални правила), по който се реализират процедурите, в които участват.

32

Принудително довеждане на непълнолетни лица

Нормативна регламентация - чл. 25 от Правилата

Служителите на ГД „Охрана” извършва принудително довеждане на непълнолетни лица, когато те са необходими на органа на съдебна власт. Имайки предвид тяхната уязвимост, свързана с възрастта им и ограничена дееспособност, принудително им водене се извършва задължително в присъствието на пълнолетно лице – законен представител (родител, настойник, попечител).

Действията, които се предприемат от служителите преди изпълнението на принудителното водене, са насочени към събиране на максимална

информация за непълнолетното лице и неговия законен представител, най често родителите.

Задължително се влиза в контакт със законния представител на непълнолетния, той се запознава с акта на органа на съдебната власт, след което с него се уточнява кой от близките ще придружи лицето при изпълнението на задачата. При невъзможност лицето да бъде придружено от родител или друг родственик, се търси съдействие от служител на полицията – инспектор в Детска педагогическа стая или местната комисия по Закона за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни.

При изпълнението на задачата, когато се налага непълнолетните да престоят в помещенията на ГД „Охрана”, те се настаняват в отделно от пълнолетните лица, като този принцип се спазва и при транспортирането им със специализираните автомобили до органа на съдебната власт.

Принудително довеждане на лица с психични заболявания

Нормативна регламентация - чл. 22 от Правилата

Принудително довеждане на лица с психични заболявания се постановява от съда в следните случаи:

- ✓ за явяване с оглед добиване на лично впечатление за лицето от съда във връзка с производство за поставяне под запрещение по чл.336 и сл. от ГПК;
- ✓ за явяване с оглед добиване на лично впечатление за лицето от съда във връзка с производство за задължително настаняване и лечение по чл.155 и сл. от Закона за здравето;
- ✓ за явяване с оглед добиване на лично впечатление за обвиняемия от съда с оглед настаняването за изследване в психиатрично заведение по чл.70 от НПК или за добиване на лично впечатление за лицето в производство за прилагане на принудителни медицински мерки по чл.427 и сл. от НПК.

Вида на производството и целта, за която е необходимо лицето да бъде представено, са достатъчна индикация и основание да се допусне, че лицето вероятно има непредвидими реакции, прояви на агресивно поведение и дори че не разбира и / или не контролира действията си. Поради това, с оглед правилното и безопасно изпълнение на принудителното водене на лице с психическо заболяване, трябва да

бъде обърнато специално внимание на действията на служителите преди фактическото изпълнение на задачата.

Предварителното проучване включва следните дейности:

- Установяване на точния адрес на лицето, както и на лицата, с които то живее;
- Осъществяване на контакт с лицата, с които то живее и провеждане на разговор с тях; запознаване на тези лица с акта на органа на съдебната власт и търсене на тяхното съдействие.

Ако лицето живее само, се разговаря със съседите, близки или роднини. Тези действия целят събиране и проверяване на информация за поведението му.

- При отказ от страна на близките за съдействие и при получена информация, че лицето не е агресивно и е адекватно, същото може да бъде отведено само.

- Когато е получена информация, че лицето не е адекватно, агресивно е и вероятността да изпадне в неконтролируемо състояние по време на принудителното водене е голяма, се иска съдействие от органа на съдебната власт, за да разпорежда на съответното лечебно психиатрично заведение по места оказване на съдействие и квалифицирана лекарска помощ на екипа.

34

Когато има информация за възможно агресивно поведение на лицето или съпротива, служителите от екипа задължително трябва да вземат предпазни мерки и средства за неутрализиране на агресията (поставяне на защитни жилетки и носене на електрошокови прибори, защитни спрейове и др.)

Практиката по изпълнението на мярката спрямо тази категория лица, показва, че не е препоръчително при контакта с лицето да присъства лицето, поискало неговото лечение. Негативен ефект има даването на разяснения в този смисъл и дори споменаване на името на лицето.

В хода на изпълнението на задачата, служителите трябва да бъдат изключително внимателни, спокойни и добронамерени. Чрез използването на различни психологически подходи и методи за комуникация, те по възможност трябва да склонят лицето да им съдейства, като тръгне с тях доброволно. Когато това не може да бъде постигнато и лицето прояви агресия, служителите имат право да използват физическа сила и помощни средства при стриктно спазване на общите правила и процедури.

Поради повишеният риск, който представляват и посочените особености, тази категория лица следва да се транспортират отделно от останалите.

Действия при приемане на лице обявено за общодържавно издирване и задържано в структурите на МВР

Нормативна регламентация - чл. 24 от Правилата

Изпълнението на мярката принудително довеждане, по отношение на лице, което е било обявено за ОДИ и установено от органите на МВР, се извършва от служителите на ГД „Охрана”.

Преди да се получи лицето от органите на МВР, началник сектор ППД, началник сектор ППДК или инспекторът по ППД извършват проверка дали не е отпаднало основанието, поради което лицето е обявено за ОДИ и дали е все още в сила разпореждането за принудително довеждане. Ако се установи, че основанието за принудително довеждане е отпаднало, то не се извършва. Когато основанието за принудително довеждане не е отпаднало, лицето се приема от органите на МВР след проверка за наличието на необходимите документи които го съпътстват. Те включват:

- Писмо до началника на ОДО или ОЗО;
- Телеграма за издирване на лицето с мокър печат на териториалното звено на МВР;
- Акта на органа на съдебната власт, заверен с мокър печат на териториалното звено на МВР;
- Документ за самоличност /лична карта, свидетелство за управление на МПС, паспорт или заместващ документ, справка от фонд на БДС -заверена с мокър печат/.
- Медицинска бележка при видими следи от наранявания или оплаквания на лицето или собственоръчно написана декларация при липса на следи от наранявания или отказ на лицето от медицински преглед. При невъзможност лицето да попълни собственоръчно декларацията, тя се попълва от служител и се подписва от двама свидетели.

При приемане на лицето се провежда разговор с него относно здравословното му състояние и при нужда се търси спешна помощ.

Следващите действия по изпълнението на принудително довеждане следват общите правила.

Принудително водене на лица с влязла в сила присъда, налагаща наказание „Пробация”

Нормативна регламентация - чл. 26 - 28 от Правилата

Служителите на ГД „Охрана” извършват принудително довеждане на лица с влязла в сила присъда, налагаща наказанието „пробация”, когато това е разпоредено от прокурора, наблюдаващ изпълнението на наказанието. Принципите и начинът на изпълнение на задачата нямат никакви отклонения от общите правила за принудително водене на лица до орган на съдебната власт.

Употреба на физическа сила, помощни средства и оръжие

Употреба на физическа сила и помощни средства

Нормативна регламентация:

- чл. 85 и чл.86 от ЗМВР
- *Правила за употреба на помощни средства от служителите на ГД „Охрана” при МП*

Темата за използването на физическа сила и помощни средства от служителите на ГД „Охрана” в качеството на държавен правоприлагащ орган, включват няколко основни въпроса:

- Хипотези, в които може да се прибегне до тях;
- Основни (задължителни) принципи при използването им;
- Видове помощни средства и техните специфики. Ред за използване

Хипотези

Хипотези, в които държавен орган може да прибегне до използването на физическа сила и помощни средства по повод изпълнение на служебните си задължения са изрично и изчерпателно посочени. Това означава, че законът не допуска органът да извършва преценка и всяко използване на сила или помощни средства в хипотези, извън посочените, ще бъде счетено за неправомерно.

Важно е разбирането, че неправомерното увреждане на живота или здравето на лицето или на неговото имущество представлява, освен

превишаване на служебните правомощия и престъпление. Престъпление е включително изпълнението на служебна заповед, ако тя налага очевидно за служителя престъпление. В такива случаи, служителят може и трябва да откаже да изпълни заповедта.

По повод на принудителното довеждане, физическа сила и помощни средства, служителите могат да използват в случаите на:

- Противодействие, оказване на съпротива или отказ на лицата да изпълнят дадените им разпорежданията с цел осуетяване изпълнението на принудителното довеждане;
- Опит на лицето да избяга;
- Опит на лицето да посегне на своя живот или на живота и здравето на други лица;
- Нападение срещу служителите от екипа;
- Нападения на сгради, помещения, съоръжения и транспортни средства;
- Вземане на мерки за осигуряване на личната безопасност на служителите.

От думата „могат“ трябва да подчертаем още, че ползването не е задължение, а възможност, чието упражняване зависи и от преценката на служителя. Строгата регламентация на хипотезите е необходима гаранция срещу произвол при посягане или заплашване на основни човешки права, каквито са правото на живот и здраве.

Принципи

1. Крайно средство

Физическа сила и помощни средства се използват само когато е абсолютно необходимо и задачата не е можело да бъде изпълнена чрез убеждаване или други методи на комуникация и въздействие. Тяхното прилагане, следователно трябва да има характер на изключение!

2. Пропорционалност на преследвана цел

Физическа сила и помощни средства се използват само когато предвидимите вредни последици не са несъразмерно тежки спрямо преследваната цел. Не трябва да се забравя, че целта на принудителното водене е провеждането на ефективно правораздаване. Този важен обществен интерес трябва да бъде защитен, но при разумен баланс с основни права на гражданите. Не без значение поради това са конкретните обстоятелства на всяко принудително водене – например качеството на лицето (дали то е обвиняем за тежко престъпление

против личността или е свидетел, или е лице, за което има данни за тежко психично заболяване). Затова, в случаите, когато може да се направи обоснована преценка за наличието на висок риск от настъпване на тежки, неблагоприятни последици за лицето, служителите преустановяват действията по принудително довеждане и докладват по съответния ред за причините за неизпълнение на задачата.

3. Предупреждение

Служителите използват физическа сила и помощни средства задължително след предупреждение на лицето, освен в случаите на внезапно нападение над екипа. Предупреждението е устно и с подходящи тон и жестикуляция. То трябва да бъде възприето от лицето и да бъде разбираемо и недвусмислено за него. Смисълът на този принцип се изразява в две посоки – от една страна цели да подеждат възпиращо (с тежестта на авторитета на органа; поради представата на лицето за неблагоприятните последиците), от друга – цели предоставянето на лицето на още една възможност за доброволен отказ от противоправно поведение. След отправяне на предупреждението, служителят трябва да предостави адекватно време за изпълнение на предупреждението. Разбира се, това „изчакване” не трябва да се абсолютизира и да е за сметка на високия риск от фатални последици за служителите или други лица.

38

4. Най-щадящо средство

Основната цел при употребата на физическата сила и помощните средства е неутрализиране на лицето. Затова използването на сила и помощни средства като вид, интензитет и продължителност трябва да са съобразени с конкретните особености на това лице, така че да не са прекомерни и да не му причинят увреждания, отвъд неизбежните за неутрализирането му.

Трябва да се обърне внимание, че не случайно не е установено изискване за последователност между използването на сила и помощни средства или между различните помощни средства по вид. Например – първо да се използва физическа сила, след което, ако тя се окаже неефективна, да се прибегва до използване на помощни средства. От това следват два важни извода. Първо, че използването на физическа сила и помощни средства може да се прилага както заедно, така и алтернативно. Второ, че изборът на най-щадящо средство зависи винаги от конкретните обстоятелства и особености на лицето.

5. Съответствие спрямо оказването от лицето въздействие

Предвид посочената в предишната точка цел, интензитетът на използваната сила и помощни средства съответно се намалява или се преустановява незабавно, когато необходимостта за използването им отпадне. Критерият по-конкретно е дали, в резултат от използваните средства срещу него, лицето още е в състояние да продължава противоправното си поведение.

Безспорен пример за постигане целта при използване на сила е отблъскването на едно противоправно нападение над служителите. Използването на физическа сила и помощни средства след отблъскване на нападението е неправомерно и представлява престъпление. Практиката обаче учи, че преустановяването на нападението в някои случаи е само временно (често при лицата с психически заболявания). Добра практика в тези случаи е използването на белезници и усмирителни ризи – тези помощни средства могат да се окажат ефективни за реалното „усмиряване” на нападателя, но и необходими за гарантиране на безопасността на всички участници.

6. Забрана за използване за други цели

39

Недопустимо е използването на сила и помощните средства за сплашване, наказване, реваншизъм, злепоставяне или уронване на достойнството на лицето.

7. Забрана при определени категории лица

Недопустимо е използването на физическа сила и помощни средства срещу малолетни лица и бременни жени, ако доколкото това им състояние е видимо и ясно за служителя.

8. Оказване на помощ

Човешкият живот и здраве са най-висшата ценност. Ако указаното въздействие е довело или може да се предполага, че е довело до увреждания, на лицето се оказва първа помощ и се извършва медицински преглед. Вземането на всички възможни мерки за опазване живота и здравето на пострадалия не е въпрос на преценка, а е основно задължение на служителя.

9. Надлежно документиране

Всеки случай на употребата на физическа сила и помощни средства задължително се документира. За целта служителят изготвя подробна докладна записка.

Видове помощни средства и ред за използването им

Нормативна регламентация - „Правила за употреба на помощни средства от служителите на ГД „Охрана“ при МП.“

Помощните средства, чието използване при изпълнението на задачи по принудително довеждане е допустимо, са:

- **Белезници:**

Белезниците са предназначени за ограничаване в по-малка или по-голяма степен на възможността за движение на крайниците на принудително воденото лице.

Недопустимо е използването им за причиняване на болка на нарушителя или спирането кръвообращението.

При поставянето на белезници важат следните правила:

- Не трябва да се удря китката на ръката с белезниците, защото това причинява болка и води до агресивност.
- Не трябва се поставят едновременно на служителя и лицето, тъй като няма да може да се контролират действията на втория.
- Белезниците се поставят на ръцете отзад на гърба. В зависимост от физическите качества и поведението на правонарушителя се допуска поставяне на белезниците при положение на ръцете отпред.
- При подготовка за поставяне на белезници подвижната им част трябва да се движи свободно.
- Калъфът на белезниците трябва да се поставя винаги на едно и също място на колана, откъм силната ръка.
- При изваждане на белезниците трябва да се хване гривната, която е от външната страна, така че другата да увисне свободно и с бързо движение да се прихванат белезниците по средата.
- Никога не се поставят белезници с извадено оръжие, тъй като вероятността да се произведе неволен изстрел е много висока.
- По време на поставяне на белезниците, кобурът с оръжието на служителя трябва да бъде от далечната на задържания страна.
- Лицата с поставени белезници се контролират като служителя държи белезниците по средата с едната си ръка, а другата е опорна на гърба на задържания.

- Не трябва да се разчита единствено на белезниците, тъй като някои лица, поради анатомично устройство на китката и пръстите на ръката, могат да я извадят от белезниците. Други лица могат да изваждат ръцете с белезниците отпред, като ги прекарват под краката си.
- Не се оставя лице с белезници без наблюдение, включително и в помещенията за лицата за принудително довеждане на ГД „Охрана”, тъй като някой от тях могат да ги отключат с подръчни средства.
- Лицето с поставени белезници трябва да бъде под наблюдение и не може да бъде държано в това състояние повече от един час, без проверка за наличие на нормално кръвообращение в крайниците.

- **Усмирителни ризи:**

Усмирителните ризи се използват като крайна мярка при задържане на лица с видими психически отклонения, поведението на които не може да се контролира по друг начин и с други средства.

Използването на усмирителни ризи като помощно средство става по решение на старшия на екипа или ръководителя на мероприятиято. Лицата, спрямо които се използват усмирителни ризи, се поставят под постоянно наблюдение, като използването им се прекратява незабавно след отпадане на основанието за това, но не по – късно от 24 часа.

Поставянето на усмирителните ризи се извършва от трима служители, като двама неутрализират физическата съпротива на лицето, а третия я поставя.

- **Каучукови, пластмасови, щурмови палки:**

Каучуковите, пластмасовите и щурмовите палки се използват в случаите, когато са неприложими други по – леки начини и средства за въздействие.

Забранява се нанасянето на удари с тях по главата на лицето, спрямо което се използват. Ударите се нанасят върху мускулите на крайниците с цел неутрализиране действията на правонарушителя.

- **Електрошокови палки и електрошокови прибори:**

Електрошоковите палки и прибори се използват като крайна мярка при задържане на лица, които оказват физическа съпротива или пресичане на нападение срещу екипите по принудително довеждане.

Електрошоковите палки и електрошоковите прибори са предназначени за блокиране на сетивната и нервна системи чрез електричество с високо напрежение и малка сила на тока. Въздействието се осъществява чрез непосредствен контакт или дистанционно.

Ефективни зони на въздействие са мускулите на най – горната част на рамената, в областта под ребрата и горната част на бедрата. Забранява се използването на електрошокови палки и прибори в областта на главата, сърцето и половите органи.

Ефективен електрошоков прибор е пистолет „Тейзър“. Той е предназначен за въздействие/блокиране/ на сетивните и двигателните функции на периферната нервна система на субекта, чрез провеждане на електровълни от безопасно разстояние или чрез пряк контакт.

Тейзър-ът е индивидуално помощно средство, което се използва по преценка на отделния служител, когато са налице условията предвидени в чл. 85 и чл. 86 от ЗМВР. Това помощно средство, може да се използва само от служители, сертифицирани след успешно преминато специално обучение.

42

- **Патрони с гумени, пластмасови и шокови куршуми:**

Патроните с гумени, пластмасови и шокови куршуми са предназначени за оказване на физическо и психическо въздействие върху правонарушители и могат да се използват от служителите изпълняващи задачи по принудително довеждане при внезапно нападение над тях.

Минимално допустимото разстояние до лицето, срещу което се използват патрони с гумени, пластмасови и шокови куршуми се определя от тактико – техническата характеристика на всеки отделен вид боеприпас.

Забранява се смесено поставяне в един пълнител или барабан на оръжието на бойни патрони и патрони с гумени, пластмасови и шокови куршуми.

Не се допуска насочването на оръжието към главата на лицето срещу което се използва и безразборна стрелба срещу множество лица.

- **Химически вещества/аерозолни спрейове/, утвърдени от министъра на здравеопазването:**

Химическите вещества са предназначени за намаляване способността за съпротива на правонарушителя чрез дразнещо въздействие върху очите и горните дихателни пътища.

Химическите вещества се използват от екипите по принудително довеждане, когато лицето отказва да се подчини, оказва физическа съпротива на изпълнението на принудителното водене и нападение над тях. Минимално допустимото разстояние до лицето, срещу което се използват аерозолни химически вещества и насочването им се определят от тактико – техническата характеристика на всеки отделен вид средство. Химическите вещества и средства за обгазяване се използват по заповед на ръководителя на мероприятиято, при стриктно спазване на нормативите за всеки конкретен вид и правилата за безопасност при боравене с него. Обгазеният район се отцепва незабавно до края на поразяващото действие на химическите вещества и се предприемат мерки за оказване на помощ на пострадалите лица.

Употреба на оръжие

43

Нормативна регламентация:

- чл. 393, ал1 от Закон за съдебната власт
- чл.87, ал.1,2 , 5-7 от ЗМВР

Служителите на ГД „Охрана”, изпълняващи задачи по принудително довеждане, могат да използват оръжие само в случай на внезапно въоръжено нападение или заплахата с оръжие срещу тях. Независимо дали нападението / заплахата са насочени срещу служител или трето лице, наличието им само по себе си обуславя адекватна защита и противодействие. Към наличието на тези много конкретни две хипотези се добавя обаче още и изискването да съществува абсолютна необходимост от използване на оръжието – т.е. нападението не може да бъде отблъснато по друг начин. Относно използването на оръжието пък е установено изискването то да става така, че да се запази живота на лицето, срещу което е насочено, както и да не застрашават живота и здравето на други лица.

Еднаква валидни към използването на оръжие са и общите принципи за използване на сила и помощни средства – незабавно преустановяване на въздействието след постигането на законната му цел, оказване първа помощ, задължителен доклад.

При изпълнението на задачите по принудително водене на лица до орган на съдебната власт, служителите трябва да използват различни психологически похвати и методи за постигане на целта по начин, който да не налага използването на физическа сила, помощни средства и оръжие. За тази цел служителите трябва да определят своето поведение и действия съобразно конкретната ситуация и спецификата на националната и етническата култура на лицето и общността в която живее, както и други особености.

При изпълнението на задачите, служителят трябва да действа изпреварващо, като „вижда” развитието на ситуацията няколко хода напред. Изборът на тактика зависи не само от върнатата преценка на ситуацията „тук и сега”, но и от възможността да се предвиди нейното развитие в близко бъдеще. По този начин служителят може да изпревари реакциите на лицата и да ги неутрализира своевременно.

Служителят основава действията си на своите правомощия и под това трябва да се разбира както права, така и задълженията. По същия начин, всеки гражданин има не само задължения, но и права. Затова, въпреки, че контактът с лицето е по повод неизпълнението на задължението му да се яви пред орган на съдебна власт и постановеното принудително довеждане, не е редно да бъде третиран само като обект на служебно въздействие, който няма права. Следва да се отчита още, че обект на принудително довеждане не са само обвиняеми или подсъдими лица, както и че за тази категория лица важи презумпцията за невиновност до доказване на противното с влязла в сила присъда.

Служителят трябва да бъде коректен и отзивчив, като същевременно демонстрира принципност, авторитет, настойчивост и професионализъм. Той трябва да действа решително и хладнокръвно, като проявява умение да поема добре обмислени рискове.

Служителят трябва да води разговора с лицето вежливо, да избягва ултиматумите и да се стреми винаги да бъде принципен. Добронамереният подход и уважение по-често дава преимущество и допринася за по-висока ефективност на изпълнението на служебните задължения.

Служителят трябва да се ориентира бързо и правилно в особеностите на лицето и да съобрази своите служебни действия с тях. Това ще му спести време и излишно напрежение.

Служителят трябва да говори достатъчно силно и ясно, така че да бъде разбрано това което казва, но не трябва да вика и крещи, тъй като това може да предизвиква агресия в лицето или неговите близки. Трябва да се използва книжовен български език, като се избягва диалектен изказ на думи и фрази, както и така наречените „паразитни“ звуци и думи, като „а-а“, „ъ-ъ“, „нали“, „значи“ и др.

При някой конкретни ситуации е удачно служителите да дадат възможност на лицето, чието принудително водене е постановено, да изрази своето мнение по акта на органа на съдебната власт. Това не означава, че трябва да се приеме мнението на лицето по въпроса, а цели да му се даде възможност да се разтовари от натрупаното по конкретния повод напрежение.

Служителите трябва да отчитат психологическите индикатори от страна на лицето за наличие на готовност за упражняване на физическо противопоставяне или насилие. Някои от основните индикатори от този тип са следните:

- свито и наклонено напред тяло;
- стиснати юмруци и зъби;
- разширени зеници и ноздри;
- зачервено или изпотено лице;
- крещене и викане, заплашителна интонация;
- заплашителни реплики;
- промени в темпа, ритъма и силата на речта.

Възможно е служителите да установят, че лицето за принудително водене е във видимо неадекватно състояние, например поради въздействие на наркотици или поради тежко алкохолно опиване. В това състояние неговото представяне пред органа на съдебна власт много вероятно би било безсмислено, като в същото време, изпълнението на мярката във всички случаи ще крие повишен риск за здравето на лицето и безопасността на служителите и други лица. В тези случаи, най-доброто решение е служителите да се свържат по телефон с органа, постановил мярката. След като бъде запознат с обстоятелствата, възложителят ще разпорежи как да продължат действията на охраната и се действа съобразно тях.

Някои примери от практиката на Европейския съд по правата на човека за нарушаване на правата на човека в работата на правоохранителните органи

В настоящата глава ще бъдат дадени някои примери за нарушения на разпоредбите на Конвенцията, постановени от Съда по конкретни дела. Подборът на решения и случаи не цели изчерпателност и не би могло поради настоящия обем да претендира за такава, но за практическите цели на този Наръчник, и за придобиване на конкретни, ясни параметри на значенията на решенията на Съда за ежедневната работа на служителите, следва да бъдат представени отделни случаи. Те илюстрират различни аспекти на принудителни мерки и разсъжденията на Съда по тях могат да се приложат аналогично към ситуации във връзка с принудително довеждане на лица.

Забрана за унижително третиране на лица, намиращи се под контрола на правоналагащите органи

Пример: прекомерна и неоправдана употреба на сила от страна на конвойни служители върху лишен от свобода (Дело Димитър Димитров срещу България No.18059/05). Лицето (Димитров), което излежавало присъда в Бургаския затвор и на 01.07.2002 г., било откарано временно в ареста в Пловдив, откъдето щяло да бъде конвоирано до София, за да присъства на съдебно заседание. В деня на конвоирането на задържаните били поставени белезници по трима, като Димитров с белезници бил между двама други задържани, тъй като полицаите имали информация, че за него съществува риск да избяга. Той поискал да му освободят едната ръка, за да може да носи вещите си. По негови твърдения, в отговор един от тримата придружаващи ги полицаи го ударил в лицето и го обидил. В знак на протест, Димитров седнал на земята и отказал да върви. Тогава по думите му тримата полицаи започнали да го ритат в корема, ребрата и бъбреците, докато не можел вече да стане, залели го със студена вода, изправяли го и го оставяли да падне пак на земята, а после го влачили до гарата. По-късно същия ден, когато вече бил в София, медицински преглед установил няколко наранявания по тялото му. След съдебното заседание Димитров бил оставен 7 дни под медицинско наблюдение, след което бил върнат отново в Бургас. Скоро след това той подал жалба във военна прокуратура срещу тримата служители във връзка с упражненото насилие. Прокуратурата отказала да образува наказателно производство, като сметнала, че употребата на сила била в рамките на закона и с оглед осъществяване на задълженията на полицаите, поради оказана съпротива от страна на жалбоподателя. Заключениета ѝ се основали основно на доклада и писмените декларации на един от служителите.

Тъй като са налице противоречия в твърденията на служителите и задържаното лице във връзка със степента на упражненото насилие върху последния, Съдът обръща внимание на заключенията от медицинския преглед на лицето, както и на необходимостта от лекарско наблюдение върху него в продължение на една седмица след инцидента. Съдът установява, че нараняванията по лицето са достатъчно сериозни, за да попадат в приложението на член 3 на Конвенцията. Съдът, по-нататък, установява дали употребената сила е била стриктно необходима и пропорционална. Като изследва обстоятелствата по случая, Съдът отбелязва, че мъжът е бил закопчан с белезници и че една част от времето е бил седнал или легнал на земята и така е бил в по-слаба позиция, а от друга страна трима полицаи са използвали сила, за да го накарат да се подчини. Като се имат предвид причинените наранявания и нуждата след това от медицинско наблюдение, очевидно употребената сила от полицаите е била прекомерна и непропорционална на евентуалната физическа съпротива, оказана от лицето. Затова е намерено нарушение на член 3.

Пример – Задържане на лице по унизителен начин в присъствието на малолетните му деца (Дело Гуцанови срещу България, решение 15.10.2013 г. по жалба № 34529/10). Между декември 2009 и април 2010 г. МВР провежда на територията на страната серия полицейски операции, насочени към разбиване на различни престъпни групировки. По време на тези операции полицията задържа много лица, включително политици, което е широко отразено в медиите и предизвиква голям публичен интерес. Съдът е сезиран с поредица жалби. По делото Гуцанови в хода на разследването, на 31.03.2010 г., към 6:30 часа, полицейски екип прониква в семейната къща на Гуцанови, арестува г-н Гуцанов и претърсва жилището. Сем. Гуцанови не твърдят, че са били физически нападнати от полицаи, но е факт наличието на огнестрелно оръжие и боеприпаси в дома, както и слагането на белезници на г-н Гуцанов.

Като изрично посочва, че член 3 не забранява употребата на сила от полицейски служители при задържане, Съдът припомня, че употребата на сила следва да бъде съразмерна и абсолютно необходима от гледна точка на конкретните обстоятелства. Всяка употреба на физическа сила без това да е предизвикано от поведението на лицето, обаче принизява човешкото достойнство и поради това се явява нарушение. Съдът приема, че не би могъл да налага на силите на реда да не арестуват заподозрените за престъпления в домовете им, когато там се намират децата или съпрузите/съпругите им. Съдът все пак счита, че евентуалното присъствие на членове на семейството на заподозрения на мястото на ареста е обстоятелство, което следва да бъде отчитано

при планирането и изпълнението на този тип полицейски операции. В конкретния случай това не е било направено и силите на реда не са предвидили други начини на провеждане на операцията в дома на жалбоподателите, като например забавяне на началния час на операцията или дори препозициониране на служители, участващи в операцията.

Съдът приема, че въпросната полицейска операция е била планирана и изпълнена, без да се вземат предвид поредица важни обстоятелства, като например естеството на престъпленията, за които е обвиняван г-н Гуцанов, отсъствието на случаи на употреба на насилие в миналото му, евентуалното присъствие на дъщерите и съпругата му в дома на семейството. Това са все елементи, които ясно сочат прекомерност в използването на спецполицаи и специални техники. Съдът счита, че в светлината на тези обстоятелства начинът, по който е протекло арестуването на г-н Гуцанов, а именно много рано сутринта, след разбиване на входната врата, с участието на няколко маскирани с качулки и въоръжени полицаи и пред очите на съпругата му и двете им изплашени малолетни дъщери, е предизвикал силни чувства на страх, мъчителна тревога и безпомощност у жалбоподателя, способни да го унижат и да го принизят в собствените му очи и в тези на близките му. Съдът счита, че силата на тези чувства надминава прага на тежест, изискван за прилагането на член 3, и че следователно г-н Гуцанов също е бил подложен на унижително отношение.

48

Необосновано държане на лице с белезници в контекста на забраната за унижително отношение

Съдът счита, че използването на белезници обикновено не поставя въпрос по член 3, когато мярката е наложена във връзка със ограничаване правото на свобода и не води до използването на сила или до публично излагане в по-голяма степен от тази, която може основателно да се счита за необходима и пропорционална с оглед на обстоятелствата. Важно е също така дали има причина да се вярва, че лицето може да окаже съпротива, да избяга, да причини наранявания или щети, или да укрие доказателства. Съдът придава изключително значение на обстоятелствата във всеки отделен случай и разглежда дали употребата на помощни средства е била необходима. Освен това, за да попада в обхвата на разпоредбата на член 3, поставянето на белезници трябва да е достигнало определен минимален праг на суровост. Преценката за това ще зависи от обстоятелствата по случая в тяхната цялост. Съдът ще вземе предвид дали целта на разглежданото отношение е била унижаването на лицето, а относно последствията – дали необратимо са засегнали личността му по начин, несъвместим с

член 3. Релевантен фактор може да бъде и публичността. Липсата на този аспект обаче не означава, че определена форма на отношение би била изключена задължително от попадането в тази категория.

Пример: Дело Радков и Събев срещу България (жалби № 18938/07 и 36069/09) Делото е свързано с поставянето на белезници на две лица по време на съдебно заседание, проведено в затвора. Лицата са затворници в Ловешкия затвор, където изтърпявали наказания доживотен затвор. Съдът е отбелязва, че отношението, от което се оплакват лицата не е траело дълго (съдебното заседание е продължило около час), не е било особено сурово и не е увредило здравето им. Въпреки това, преценявайки дали то е било обосновано при конкретните обстоятелства, Съдът е посочил, че заседанието е проведено в сигурна среда – в самия затвор, в присъствието на надзиратели. Съдът намира, че макар и да не може да заключи, че разглежданото отношение е било с цел да унизи жалбоподателите, също така не е останал убеден и, че то е било обосновано от риска жалбоподателите да избягат или да употребят сила, поради което с мнозинство е счел, че е налице нарушение на член 3.

Задължение на държавата да гарантира правото на живот на лица, намиращи се под контрола на правоохранителните органи

49

Когато дадено лице се намира под контрола на правоохранителните органи във връзка с някакви техни правомощия – задържане, конвой, водене, полицейска проверка и т.н., то те носят и отговорност за неговия живот. Съдът счита обаче, че задължението на държавата в този случай не е задължение за резултат, а за разумна грижа и средства. В този смисъл, дали лицето е останало живо няма как да е решаващият критерий, доколкото смъртта му може да е настъпила и по напълно обективни причини. Критерият е дали държавата, чрез своите длъжностни лица, е положила достатъчна грижа за опазване на живота – това се установява като се изследва дали са положени всички усилия за спасяване на лицето и дали мерките са били своевременни и адекватни. Изискването за „средства”, на следващо място, е изискване за ефективност на разследването на настъпилата смърт. Този критерий изисква съответните органи да предприемат адекватни мерки за събиране на доказателствата по случая, което включва подробно документиране чрез докладни записки на всички участвали служебни лица; провеждане на разпит на свидетели, назначаване на експертизи, а при необходимост и на аутопсия с подробен доклад за нараняванията и обективен анализ на причините за настъпилата смърт.

Пример: Настъпила смърт на лице по време на полицейска проверка (дело Мечева срещу България No.323/04) Делото е във връзка с

настъпила смърт на лице по време на рутинна полицейска проверка за алкохол. Лицето припаднало малко преди да даде алкохолна проба. Незабавно била повикана спешна помощ, но лекарите, които пристигнали на място, не могли да свестят лицето. В деня на случая било образувано производство за склоняване към самоубийство. Била извършена аутопсия, която установила алкохолно натравяне като причина за смъртта, а намерените охлузвания и хематом били обяснени с падането на мъжа, който загубил равновесие. След изследване на предприетите действия в цялост, по това дело Съдът не намира нарушение на член 2 от Конвенцията – правото на живот.

Пример: Настъпила смърт на лице по време на полицейско задържане (дело Димитров и други срещу България No. 77938/11). Добилото голяма популярност дело „Чората” е във връзка със смъртта на лице, настъпила след употреба на сила от страна на петима полицаи, след като на задържаното лице са били вече поставени белезници и то е било съборено на земята. При наличието на различни версии за причините за смъртта и независимо от това коя се приеме за истина, страните по делото не оспорват факта, че смъртта се е случила, докато лицето е бил изцяло под контрола на петимата полицаи, провеждали операцията срещу него. Освен това, последната съдебна инстанция, оправдала полицаите, не излага мотиви доколко действията им са били необходими за преодоляване на съпротивата и обездвижването на задържаното лице. По това дело Съдът намира нарушение по член 2, за това, че при извършване на операцията не са взети адекватните предпазни мерки, както и за това, че не е осигурено надлежно и обективно разследване по случая.

Пример: Настъпила смърт на лице по време на опит за бягство за задържано лице (дело Eremiášová and Pechová v. the Czech Republic (жалба No. 23944/04): Лице, арестувано по подозрение за обир било придружено от двама полицаи, за да отиде до тоалетната в полицейското управление, без да носи белезници, като на връщане внезапно ударило един от полицаите по рамото, който го държал за китката, побягнало и скочило с глава напред от прозореца на втория етаж, който бил без решетки. Впоследствие лицето било откарано в болница, но починало. Съдът отбелязва, че дори и да се приеме, че смъртта е настъпила вследствие на скачането от прозореца след опит да избяга, задължението на държавите да защитават живота на задържаните лица включва и нуждата да предприемат подходящи мерки за защита срещу самонаранявания. Полицейските служители са били наясно с риска лицето да се опита да избяга и поради това са го придружили до тоалетната; въпреки това той не е бил с белезници, а е бил само държан за китката от единия полицай и така е успял явно да избяга през прозореца. По принцип би било прекомерно да се изисква

всички прозорци в полицейското управление да са с решетки; въпреки това полицейските служители е трябвало да положат повече грижа, за да минимизират риска от бягство. Съдът намира, че при тези обстоятелства, е било налице нарушение на член 2.

Как да „проверим“ дали извършването на принудително довеждане на едно лице отговаря на стандартите на ЕКПЧ?

В този раздел ще ви представим един механизъм за „проверка“ на необходимите минимални елементи на принудителното довеждане с оглед осигуряване на съответствието на всяко конкретно действие, както и на цялостната процедура по принудително довеждане на лица, с европейските стандарти за защита на правата на човека, съдържащи се в Европейската конвенция и практика на ЕСПЧ.

Документът озаглавен „Въпросник за проверка“ няма задължителен характер и има за цел единствено да подпомогне органите, участващи на всеки етап и ниво в процедурата по принудително довеждане.

Направен е опит, освен общоприложимите по процедура елементи, да се обхванат и ред специфични хипотези, които биха могли да възникнат по време на принудително довеждане. Въпросите са подредени не по приоритет, а с оглед обичайната им последователност във времето. Следва обаче да се отбележи, че с по-тъмнен шрифт са означени онези въпроси, които имат пряко отношение към съблюдаването на минималните стандарти на Конвенцията.

Ако въпросът се отнася за хипотеза, която не се е реализирала, например извършване на личен обиск на лицето, съответният въпрос се пропуска и не се маркира отговор. „Оценката“ се прави, съобразно наличието на отговор „НЕ“ във формуляра. Наличието на такъв е сигнал за вероятно нарушаване на основните права и свободи на гражданите, неправомерно ограничаване правото на свобода или друго право или неизпълнение на важни задължения по процедура. При жалба на лицето, тези отклонения биха могли да доведат до осъдително решение, както и до съответна отговорност от виновното длъжностно лице, съобразно националното законодателство.

№	ВЪПРОС ЗА ПРОВЕРКА	ДА	НЕ
1	Има ли писмен акт за принудително довеждане, оформен надлежно с подпис и печат?	☐	☐
2	Актът, издаден ли е от орган на съдебна власт (съд, прокурор, следовател)?	☐	☐
3	Събрана ли е необходимата информация за лицето, което ще се води принудително (от справка с МВР, от данните, налични в ГД „Охрана”, други източници)?	☐	☐
4	Извършена ли е необходимата подготовка за осъществяване на принудителното довеждане (определяне на екип, извършване на инструктаж и др.), с оглед конкретните особености (вида на престъплението; качеството на лицето в производството – напр. обвиняем, свидетел; данни за лицето и др.)?	☐	☐
5	Предприети ли са необходимите действия, в случай, че вероятността за агресивно поведение от страна на лицето е голяма (напр. носене на жилетки; тейзър; отправяне на искане за съдействие до началника на РУП на МВР)	☐	☐
6	Поискано ли е съдействие от лекар психиатър, в случай, че вероятността за агресивно поведение от страна на лице с психически заболявания е голяма?	☐	☐
7	Уведомили ли сте преди изпълнението на задачата съответното ОДЧ на РУП, че ще се извършва принудително довеждане на лицето от съответния адрес?	☐	☐
8	Установили ли сте самоличността на лицето, което ще се води принудително при вземане на лицето?	☐	☐
9	Предявили ли сте на лицето акта за принудителното му водене на органа на съдебната власт?	☐	☐
10	Разяснили ли сте на лицето фактите, които не са му станали ясни след запознаването му с (прочитането на) акта?	☐	☐
11	Разяснили ли сте на лицето начина, по който ще се извърши принудителното водене, както и неговите права и отговорности?	☐	☐
12	Изпълнили ли сте допълнителните изисквания, вкл. осигуряване на пълнолетен придружител, в случай, че се води принудително непълнолетно лице?	☐	☐
13	Осигурили ли сте извършването на медицински преглед, в случай, че лицето, което ще се води, има видими следи от насилие и оплаквания или когато е заявило, че не може да пътува поради здравословни причини?	☐	☐
14	Предоставили ли сте на лицето да попълни декларация по образец, в случай, че е заявило, че е здраво и отказало медицински преглед?	☐	☐

15	Дали ли сте на лицето възможност да вземе със себе си пари, храна, лекарства, върхна дреха или други вещи от първа необходимост, ако това е необходимо с оглед обстоятелствата – продължителността, разстоянието на принудителното водене, атмосферни условия и т.н.?	☐	☐
16	Помоли ли сте лицето само да представи всички предмети и вещи, които има по / у себе си?	☐	☐
17	В случай, че е извършен личен обиск на лицето, извършен ли е обискът от лице от същия пол?	☐	☐
18	В случай, че е извършен личен обиск (и евентуално са иззети вещи) на лицето, съставен ли е протокол за обиск и изземване, оформен според Правилата?	☐	☐
19	Ако сте влизали в жилището на лицето, дало ли е лицето недвусмислено съгласието си за това?	☐	☐
20	В случай че лицето, което ще бъде водено принудително живее само, уведомен ли е домоуправителя на блока, съсед или др. лице да заключи вратата, за да се предотврати влизане в жилището и кражба на имущество?	☐	☐
21	Транспортирали ли сте лицето по маршрут, така че „времетраенето“ на принудителното довеждане да е възможно най-краткото и в рамките на „нормално необходимото“ с оглед дистанцията, която трябва да се измине?	☐	☐
22	Наблюдавали ли сте непрекъснато лицето, което е обект на принудително водене?	☐	☐
23	В случай че лицето е било държано на някакво място или в някакво помещение, бил ли е наложителен този престой и бил ли е той в рамките на „нормално необходимото“?	☐	☐
	Дали ли сте, според обстоятелствата, нормална възможност на лицето да ползва тоалетна или да се храни? (Съобразено ли е това с неговото здравословно състояние; религиозни убеждения и други важни лични обстоятелства)?	☐	☐
24	В случай, че здравословното състояние на лицето рязко се е влошило по време на принудителното водене, оказали ли сте своевременна първа долекарска помощ и осигурили спешна медицинска помощ?	☐	☐
25	В случай, че са били ползвани оръжие, физическа сила или помощни средства, дадено ли е разбираемо за лицето предупреждение?	☐	☐
26	В случай, че са били ползвани оръжие, физическа сила или помощни средства, спазени ли са всички принципи за тяхното прилагане (крайно средство; пропорционалност на преследвана цел; най-щадящо средство; оказване на необходима мед.помощ и т.н.?	☐	☐
27	В случай, че са били ползвани оръжие, физическа сила или помощни средства, ползвани ли са те от служители, преминали съответното обучение и сертифициране ?	☐	☐

28	В случай, че са били ползвани оръжие, физическа сила или помощни средства, документирано ли е надлежно събитieto с подробни докладни записки от всички участващи служители?	☐	☐
29	Изпълнението на принудителното довеждане, отразено ли е с подпис и печат на органа на съдебната власт върху акта?	☐	☐
30	Върнали ли сте всички вещи на лицето, след приключване на мярката?	☐	☐
31	В комуникацията с лицето, отнесли ли сте се с необходимото уважение и зачитане на личното достойнство на лицето, така, както очаквате да се отнесат към вас, ако вие бяхте принудително воденото лице при същите обстоятелства?	☐	☐

В заключение, следва да се обобщи, че в целият процес на взаимодействие с принудително водените лица, служителите на ГД „Охрана” трябва да демонстрират високо ниво на почтеност. Неспазването на висок етичен стандарт на поведение не само би могло да представлява пряко нарушение на човешките права на гражданите, а да урони престижа на службата. Не трябва да се забравя, че при служебното общуване с гражданите служителят представлява закона, институцията и държавността.

На плоскостта на етичното поведение, което е стандарт за осъществяването на всяка държавна служба и за изпълнението на принудителните мерки може да се приложи универсалният етичен принцип: *„Поставяй се на мястото на другия!”*. В контекста на принудителното довеждане този принцип би звучал така: *“Не се отнасяй към принудително водените лица така, както не искаш да се отнасят към теб!”*¹¹

¹¹ Посланието е отправено в този вид в становище на г-н Станислав Стефанов, основател и дългогодишен ръководител на ГД „Охрана”.